

Tilburg University

De economische functie van de corporaties

van Berkum, P.P.

Published in:
Maandschrift Economie

Publication date:
1940

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
van Berkum, P. P. (1940). De economische functie van de corporaties. *Maandschrift Economie*, 6(3), 106-118.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

De economische functie van de Corporaties

door

Prof. Dr. P. P. VAN BERKUM

Het meerendeel van de beschouwingen over het ordeningsvraagstuk komt aan een economische probleemstelling niet toe¹⁾. Zij verdiepen zich voornamelijk in constructies van sociale en juridische techniek. Er wordt dan gezegd, dat de doelstelling van de geprojecteerde organen deze is, dat zij meer orde en regelmaat in het economische leven moeten brengen en een rechtvaardiger verdeling van het maatschappelijke product moeten waarborgen. Doch hoe dat precies moet gebeuren, hoort men veelal niet. De socialisten en in het bijzonder de voorstanders van de z.g. plan-economie vormen in dit opzicht een gunstige uitzondering, doch ook zij zijn nog niet toe aan een goed doordachte theorie. Het betoog eindigt zoodoende op het punt, waar het had moeten beginnen, een toestand, die weinig bevredigend is, waar velen liefst spoedig met de corporatieve ordening een begin willen maken. Anderzijds moet ten gunste van de meer representatieve ordeningsliteratuur worden gezegd, dat zij ongetwijfeld in de goede richting wijst.

Tevergeefs zal men ook in de Encycliek Quadragesimo Anno naar een eenigszins concrete omlijning van de economische competentie van de corporaties zoeken; wel biedt zij onderscheidene aanknoopingspunten voor een benadering van de economische vraagstukken, waarvoor de corporatieve orde zich geplaatst zal zien. Op enkele hiervan mogen wij in het onderstaande de aandacht vestigen.

Blijvend bij de Encycliek, is het duidelijk, dat, hoezeer daarin de hervorming van de sociale structuur op den voorgrond is gesteld, de economische consequenties van de veranderde grondslagen niet uit het oog zijn verloren. Men denke bijvoorbeeld aan het vraagstuk van de loonbepaling, dat, in-

¹⁾ Bedoeld worden de beschouwingen naar hun stand vóór het intreden van de oorlogssituatie hier te lande. Het is mogelijk, dat de inmiddels aangekondigde organisatie van het bedrijfsleven achteraf een boven deze situatie uitgaande blijvende waarde zal krijgen. In dit artikel wordt het vraagstuk bezien in het kader van normale tijdsomstandigheden.

gevolge de opheffing van de klassentegenstelling en het niet meer beschouwen van den arbeidenden mensch als object, aan den alleen-regelenden invloed van de vrije markt dient onttrokken te worden. De Encycliek geeft hier voor het verdeelingsprobleem naast de zuiver ethische normen met betrekking tot een rechtvaardig loon criteria, welke in de economische wetmatigheid hun oorsprong hebben, namelijk in de economische productiviteit van den arbeid en de rentabiliteit van de onderneming. De economische werkelijkheid en mogelijkheid vormen hier het kader, welke de draagwijdte van de ethische norm in de praktijk bepaalt. Dit beginsel wordt ook ten aanzien van de overige vraagstukken getrouw gevolgd.

Bij het gekozen principe van maatschappelijke indeeling overeenkomstig den beroepsstand, dat zijn grond vindt in de specifiek economische verrichtingen van de leidende en de uitvoerende krachten op het gebied van de productie, laat de Encycliek vervolgens uitkomen, dat hier niet alleen de lijn der natuurlijke orde is gevolgd, doch tevens, dat de organisatorische samenvatting het productieorgaan in staat stelt economische prestaties te volbrengen, welke in ongeorganiseerden toestand buiten zijn bereik vielen. Hier ligt ongetwijfeld het vruchtbaarste uitgangspunt voor een nadere beschouwing.

In de eerste plaats heeft dit betrekking op de overneming en de uitvoering in de eigen autonome sfeer van het productieorgaan van het daarvoor vatbare gedeelte van de economisch-sociale overheidsinterventie. Waar men niet ten onrechte aan dit steeds omvangrijker wordende en dieper ingrijpende interventionisme een remmende werking op het economisch leven toeschrijft, kan het slechts als een economisch voordeel worden beschouwd, wanneer dit onderdeel van de huidige staatszorg in handen wordt gelegd van de deskundigen van het beroep, die de concrete situatie daarvan het beste kunnen beoordeelen. De ethische eisch der staatssubsidiariteit valt hier samen met economische doelmatigheid en economisch belang.

In de tweede plaats ligt in de Encycliek opgesloten, dat het georganiseerde bedrijfsleven niet alleen prestaties zal verrichten ten eigen bate en dat het zulks op de aangegeven wijze doelmatiger kan doen, doch tevens, dat van den, met de corporaties gegeven, graad van organisatorische beheersching van het geheele economische mechanisme voorheen niet be-

reikbare prestaties mogen worden verwacht, welke aan het *algemeene* welzijn ten goede komen. Indirect ligt in het dienen van dit objectieve gemeenschapsbelang weer een subjectief voordeel voor allen, die aan het maatschappelijke behoeftenverzorgingsproces deel hebben. In dit opzicht zijn de corporaties dragers van ethische idealen, die de subjectieve doelstellingen van de producenten op het hoogere objectieve doel van het economisch leven richten, waarbij zij zoo noodig van hun dwingend overheidsgezag gebruik moeten maken. De eisch van subsidiariteit brengt echter mede, dat een zoo groot mogelijke mate van economische vrijheid in het bepalen en nastreven van de subjectieve doelstelling aan persoon en onderneming binnen het corporatieve verband moet worden ingeruimd als nog vereenigbaar is met de eischen van het algemeene welzijn, dat elk van de onderscheidene corporaties voor zich en alle corporaties tezamen dienen te behartigen. ¹⁾ Principeel is de functie van de corporatie derhalve leiding- en richtinggevend, waarbij zij het juiste evenwicht tusschen de subjectieve en objectieve doelstellingen zal moeten vinden. In geen geval zullen, gelijk bijvoorbeeld uit de beschouwingen in de Encycliek over het socialisme volgt, de corporaties gezien moeten worden als de eigenlijke dragers en uitvoerders van het economische leven. De dragers daarvan blijven de voor eigen rekening en risico produceerende ondernemingen. Op deze basis evenwel en daarmee organisch verbonden, hetgeen onderlinge beïnvloeding meebrengt, rust het samenstel van corporaties belast met een aanvullende organiseerende taak.

In de beide hierboven gegeven redeneeringen ligt in groote lijnen de economische functie van de corporatie opgesloten. Ook de aard der staatswerkzaamheid blijkt daaruit. In de driehoeksrelatie onderneming, corporatie en staat, blijft de

¹⁾ De subjectieve of eigen doelstelling van de corporatie is het dienen van het belang van den georganiseerden bedrijfstak. De directe behartiging van het algemeene welzijn, in zijn volledigheid, is de eigen of subjectieve doelstelling van de staatsoverheid. Alleen zij kan de behoeften en de mogelijkheden van de volksgemeenschap overzien en alleen zij is bevoegd, al dan niet in gedelegeerden vorm, verplichtingen krachtens de allen bindende algemeene welvaart op te leggen. Hier wordt nu betoogd, dat het economisch leven, wanneer het een organische structuur heeft aangenomen, een scherper omlijnen en een gemakkelijker vervulling dezer verplichtingen mogelijk maakt, dan zulks bij een bedrijfsleven met individualistische structuur bereikbaar is.

economische staatsfunctie beperkt tot de zorg voor het algemeene welzijn. Wat het economisch leven betreft, zal dit neerkomen op het scheppen en coördineeren van zoodanige verhoudingen tusschen de activiteit der onderscheiden corporaties, als met het oog op de totstandkoming van het algemeene welvaartsgoed noodig is en opdat dit universeele goed aan allen in rechtvaardige en billijke proportie ten deel valt. In het volgende zal meer concreet de staatstaak worden aangegeven.

Het gaat er thans om aan de nog in vage termen omschreven economische functie een meer bepaalden inhoud te geven.

Op tweeërlei wijze zou dit kunnen worden bereikt en wel langs een empirischen en langs een theoretisch-deductieven weg.

Bij de empirische methode zou men een zoo volledig en systematisch mogelijken inventaris moeten samenstellen van alle maatregelen, welke van hooger hand ter directe en indirecte beïnvloeding van het bedrijfsleven zijn genomen. Op grond van het verkregen overzicht ware na te gaan, welke van deze bemoeiingen naar de corporaties kunnen worden overgebracht. Voor Nederland zou men ongetwijfeld een lijst van respectabelen omvang krijgen, waarbij de maatregelen in den agrarischen sector wel de meeste ruimte zullen vragen, doch waarbij zou blijken, dat ook industrie, handel, transport en credietwezen in de afgelopen jaren rijkelijk met overheidsvoorschriften werden bedacht. Uit een recent breed opgezet en gedocumenteerd werk van Prof. Laufenburger (*L'intervention de l'état en matière économique*) krijgt men den indruk, dat andere landen in dezen waarschijnlijk nog verder zijn gegaan. Een deel van de interventionistische maatregelen komt uiteraard voor rekening van de buitengewone crisisomstandigheden en is dus niet van blijvenden aard, doch ook voor deze categorie geldt, dat veel van deze bemoeiingen door onderlinge regelingen kunnen worden vervangen. De onmacht van het bedrijfsleven zulke regelingen te treffen, is stellig mede oorzaak geweest van de groote uitbreiding van het ambtelijke apparaat. Het spreekt vanzelf, dat naast de economische regelingen de sociale regelingen, betrekking hebbend op beslissingen over loonvraagstukken en arbeidsvoorwaarden in den ruimsten zin, naar de corporaties zullen overgaan. In dit verband lijkt de splitsing van de corporatie in een economische en sociale beleidsinstantie, waar-

van de eerste de ordening van de markt- en de productieverhoudingen ter hand zou moeten nemen, wenschelijk. Wanneer beide instanties in onderling contact werken, lijkt de vertegenwoordiging van het arbeiderslement in de economische afdeling niet noodig. Dit is overigens een punt van secundaire beteekenis.

Behalve hetgeen uit hoofde van het bovenstaande tot de economische competentie van den georganiseerden bedrijfstak zou gaan behooren, zou men ook moeten denken aan die werkzaamheden, welke momenteel door de ondernemersvakbonden worden verricht in het economisch belang hunner leden. (Economische en technische voorlichting, uitwisseling van ervaringen, risico-regelingen, enz.) Ook deze voorzieningen zullen, voor zoover zij met de afzonderlijke takken van bedrijf samenhangen en economisch voor decentralisatie vatbaar zijn, tot het werkterrein van de corporatie gerekend moeten worden.

Dit alles raakt nog niet het economisch systeem en het is niet waarschijnlijk, dat er maatschappelijke vraagstukken van beteekenis door worden opgelost. Dit is wel het geval, wanneer wij de andere methode, hiervoor als de theoretisch-deductieve aangegeven, volgen.

De theoretisch-deductieve methode knoopt aan bij de in de Encycliek voorkomende beschouwingen over de vrije concurrentie en de prijsvorming van de vrije markt. Vrije concurrentie en vrije prijsvorming zijn de bewegende krachten van een volkshuishouding met individualistische structuur. Voorstanders van onbeperkte vrijheid in het economisch leven gaan van een optimale werking dezer krachten uit en berekeneeren zoo theoretisch, dat de uit deze krachten resulterende wetten als het ware vanzelf tot een optimalen welvaarts-toestand voor individu en gemeenschap leiden, waarbij elk ingrijpen schadelijk is. De opgetreden structuurveranderingen in het economische leven hebben echter de gelding van de in deze theorie gebruikte praemissen aangetast, met het gevolg, dat de individualistische theorie van de realiteit is losgeraakt. De realiteit toont daarvan zelf de verschijnselen, want zij deed uit de concurrentie de monopolistische organisaties ontstaan, welke juist door beperking en uitsluiting van de vrije mededinging een evenwichtige aanpassing van markt-vraag aan marktaanbod pogen te scheppen. De Encycliek

komt nu op overwegingen, welke de hedendaagsche theoretische economie ten volle kan onderschrijven, tot de conclusie, dat zoowel een sociaal-organisch tegenwicht moet worden aangebracht ten opzichte van de vrije concurrentie en de vrije prijsvorming, welke op hun beloop gelaten klassenstrijd en bestaansonzekerheid van geheele bedrijfstakken teweegbrengen, alsook ten opzichte van de kapitalistische vormen van marktverheersching, die evenzeer voor de algemeene welvaart onhoudbare toestanden in het leven kunnen roepen. Dit sociale tegenwicht ziet de Encycliek dan in een verstandige toepassing van de corporatieve samenwerking onder contrôle en toezicht van de overheid, welke daarenboven tot een eigen economische activiteit in het belang der volkshuishouding geroepen is.

Men zou deductief redeneerend en in de overweging, dat een op vrije concurrentie berustend prijzenstelsel alleen doelmatig kan worden gereguleerd, indien men tot de factoren van de prijsvorming teruggaat, in ruim verband een aantal economische vraagstukken kunnen noemen, waarover de beleidsinstanties van de corporaties zich zouden moeten uitspreken. Hieronder vallen behalve de loonregelingen, regelingen voor de productietechniek (mechanisatie, rationalisatie), regelingen voor den omvang van het aanbod (quotaregeling voor de afzonderlijke ondernemingen), regelingen voor toelaatbare investeringen, credietvoorziening, sluiting van het beroep, vestigingseischen, prijsfixaties, bepalingen voor geoorloofde winstmarges, enz. Immers al deze factoren houden, in samenhang met die welke van de vraagzijde uitgaan, grondslagen voor de bepaling van de aanbodprijzen in.

Het is duidelijk, dat verschillende dezer maatregelen zeer diep in de bedrijfsvrijheid van den individueelen ondernemer zouden ingrijpen. Daarmede is men echter in het algemeen op den verkeerden weg. Immers rond de vrije concurrentie en de vrije prijsvorming groepeeren zich elementen, welke voor een gezonde economische ontwikkeling onontbeerlijk zijn en die dus behouden dienen te blijven, daar men ze niet, of althans niet volledig, op andere wijze kan vervangen. Hiertoe behooren de ondernemingslust, de zelfverantwoordelijkheid in het dragen van kapitaal- en marktrisico's, het behalen van een voorsprong door besparing op de productiekosten, de in onderlinge mededinging tot stand gekomen prijs als

uitdrukking van mogelijkheden in productie en verbruik. Dit in overweging nemend, zou het dan de bedoeling zijn aan de corporaties op te dragen de tekorten, welke de vrije concurrentie zoowel in economisch als in sociaal opzicht aankleven, weg te nemen en de prijsvorming doelbewust in overeenstemming te brengen met het objectief maatschappelijke welvaartsdoel.

Wanneer wij dit richtsnoer wat meer in het licht van de praktijk bezien, dan zal men op de eerste plaats aan de problematiek van het prijsvraagstuk denken. In het algemeen zal de corporatie zich van een direct ingrijpen in de prijsvorming moeten onthouden. Het gevaar hiervan toch is, dat dergelijk ingrijpen moeilijk tot een bepaald punt kan worden gelimiteerd, doch gemakkelijk naar andere sectoren van het economisch leven overslaat. Met prijzenregeling zal men trouwens, gelijk hiervoor is betoogd, niet kunnen volstaan, daar, teneinde de gestelde prijzen te handhaven, ook rechtstreeks in de productie en soms ook in de gekozen richting van het verbruik zal moeten worden ingegrepen. Dat neemt echter niet weg, dat in bepaalde gevallen prijsregelend optreden noodig zal zijn, teneinde inrentabiliteit van geheele bedrijfstakken te voorkomen. Het lijkt, lettend op de ervaring, voorts waarschijnlijk, dat de bedrijfstakken, welke het eerst naar corporatieve groepeerings zullen streven, zich in den hier bedoelden ongunstigen toestand bevinden of daarin dreigen af te glijden. Het is dus van belang na te gaan, welke prijzenpolitiek de corporatie dan zal moeten voeren.

Het gevaar van inrentabiliteit, niet van een enkel bedrijf, maar van geheele bedrijfstakken, is vooral aanwezig in tijden van economische depressie, meestal tengevolge van de tijdens de hausseperiode te sterke uitbreiding van het productieapparaat. Andere oorzaken zijn een wilde concurrentie gepaard gaande met prijsdumping voor de zijde van buitenlandsche of binnenlandsche producenten. Wanneer hierdoor ook economisch sterke en goed geleide bedrijven, welker behoud van groote waarde is, niet meer rendabel worden en tengevolge daarvan mede de werkgelegenheid afneemt, zijn *tijdelijke* maatregelen, welke een zekere prijsrust en een behoorlijke opbrengst kunnen verzekeren op hun plaats. Het herstel van gezonde rentabiliteitsverhoudingen kan dan afgewacht worden. Bestaan er in een dergelijken bedrijfstak oorzaken, die het proces van herstel vertragen, dan zullen deze tevens de

aandacht van de corporatie moeten hebben. Men denke b.v. aan de kostprijsverhoogende en -verstarrende werking van een overtollig of verouderd productieapparaat. Volgt geen vrijwillige of georganiseerde saneering, dan is er alle aanleiding de concurrentie meer speelruimte te geven.

Afgezien hiervan zal de corporatie haar houding moeten bepalen tegenover bestaande kartelafspraken en trustformaties. Voor zoover deze ten doel hebben door samenwerking van ondernemingen tot meer stabiele toestanden op het gebied van productie en werkgelegenheid te komen, zullen zij op de sanctie van den georganiseerden bedrijfstak aanspraak mogen maken. Hier knoopt de corporatie aan bij reeds in het bedrijfsleven bestaande ontwikkelingstendenzen tot ordening van markt en concurrentie. Daarbij blijkt, dat de onderhavige vrijwillige aaneensluitingen vooral optreden in bedrijfstakken, waar reeds een omvangrijke investering van kapitaal heeft plaats gehad en waar het risico voor kapitaalverlies tengevolge van destructieve concurrentie (onder invloed der vaste kosten) groot is. Het voorkomen van kapitaalverspilling is ook een algemeen belang, weshalve reële kartelvorming, krachtens het beginsel van subsidiariteit, geen hindernis in den weg zal mogen worden gelegd.

Soms zijn zulke binnenlandsche kartels aangesloten bij internationale groepeerings. In dat geval is hun positie op de binnenlandsche markt afdoende door kartel en corporatie verzekerd en zijn handelspolitieke maatregelen tot wering van buitenlandsche prijs-afbrekende concurrentie onnoodig. De kartelafspraken kunnen in dat geval eenvoudig in de handelsverdragen worden geconsolideerd. In andere gevallen zal de handelspolitiek steun moeten bieden. De gelijkgerichtheid van deze politiek met de binnenlandsche economische politiek der corporaties is uiteraard noodzakelijk. Voor de monetaire politiek geldt hetzelfde, waarover aanstonds nog meer.

Lang niet alle bedrijfstakken verkeeren in een voor kartelvorming gunstige conditie. Het minder kapitaalintensieve karakter, diversiteit in bedrijfsgrootte, in samenstelling en afwerking van het product en in kostprijs, een te groot getal kleine producenten zijn alle factoren, welke aaneensluiting in kartelverband tegengaan. Er behoeft derhalve geen vrees voor een algemeene monopoliseering te bestaan. Het zelfstandige bedrijf zal, naar men mag aannemen, in vele corporaties

het hoofdtype blijven vormen. Juist met het oog op deze bedrijven, welke onder den prikkel der vrije concurrentie werken en tevens met het oog op de verbruikersbelangen, zal het noodig zijn, dat de overheid de prijsregelingen, welke in de corporaties tot stand komen, in nauwgezette contrôle neemt. Ziet men het kartelvraagstuk als een aspect van het ordeningsvraagstuk, dan zal het aanbeveling verdienen een kartelwetgeving in het kader der corporatie-wetgeving in te passen. Afgezien van dit toezicht, dat centraal ware uit te oefenen, beschikt de overheid soms over een gemakkelijk middel tegen een ongewenschte prijsontwikkeling. Een dergelijk middel is bijvoorbeeld het verleenen van grooter invoercontingenten aan het buitenland of verlaging van het invoerrecht.

In een land als Nederland met een zeer beperkte binnenlandsche markt en waar dus vele bedrijfstakken op export zijn aangewezen, bestaat nog een extra argument voor het houden van prijzen en productiekosten op een zoo laag mogelijk niveau. Te hooge stabiliseering van prijzen in belangrijke sectoren van het binnenlandsche bedrijfsleven moet zich wreken door achteruitgang van den buitenlandschen afzet en dit zou, gezien de structuur van ons land, op den duur het economische effect aan de prijzenregeling ontnemen. In een dermate internationaal georiënteerd bedrijfsleven is de prijzensituatie van de afzonderlijke bedrijfstakken ook in zooverre aan de corporatie onttrokken, doordat zij samenhangen met de gevoerde monetaire politiek. Deze zal, teneinde de stabiliteit van het binnenlandsche economische apparaat te verzekeren, niet, zooals in de periode aan de gulden depreciatie voorafgaande, haar kracht in isolement moeten zoeken, doch in eenigerlei vorm van samenwerking met andere staten, die in hun afzetgebied het euvel van de beperkte nationale markt kunnen compenseeren.

Uit het bovenstaande blijkt voldoende, dat op het gebied van prijzenregeling wel een taak voor de corporaties is weggelegd, doch dat deze door allerlei omstandigheden beperkt zal moeten blijven.

Dat raakt mede het vraagstuk van de conjunctuurbeheersching, dat een zeker verband met het vraagstuk der corporaties vertoont, doch dit verband loopt, zooals nader zal blijken, over het gebied eener stimuleerende en stabiliseerende overheidspolitiek.

Sommigen leggen de ordeningsgedachte aldus uit, dat in het economisch systeem als geheel meer planmatigheid moet worden gebracht. Zij achten deze in geen deele gewaarborgd, wanneer het, gelijk in het voorgaande werd uiteengezet, in hoofdzaak aan elke afzonderlijke onderneming blijft overgelaten haar evenwicht met de markt te vinden. Zelfs achten zij die planmatigheid niet aanwezig, wanneer alle ondernemingen vereenigd in een corporatie dit evenwicht van productievermogen en markt zouden moeten zoeken. Er is dan, zooals van Cleeff in zijn bekend boek over ordening het uitdrukt, wel een in bataillons ingedeeld leger, waarbij elk bataillon van goeden wille is, maar waarbij èn het plan de compagne èn de opperste leiding ontbreken. Bovendien blijft er tusschen de bataillons nog een onderlinge concurrentiestrijd. Dit heet dan een corporatieve orde, welke geen vertrouwen inboezemt.

Er zit in deze redeneering, die wij niet alleen van socialistische zijde hooren, oogenschijnlijk een grond van waarheid. Zij houdt in, dat het bestaande systeem van goederenverzorging en dit geldt eveneens voor het hiervoor beschreven systeem van niet in een nationaal productieplan geïntegreerde corporaties, economisch noodzakelijk minderwaardig moet zijn. De individualistische eigendomsordening en de daarop berustende versnippering in de organisatie der productie zou niet aan de voorwaarden kunnen voldoen, welke een rationeel gebruik der beschikbare productieve krachten en de doelmatige instelling daarvan op het verbruik stelt. Hoofdzakelijk vloeit dit voort uit het haar toegeschreven gebrek aan overzicht van de markt, waardoor regelmatig het punt van economisch-optimale productie en dat der rationeele kapitaalsinvesteeringen wordt overschreden. Als begeleidende verschijnselen hiervan worden dan genoemd diepe depressie, blijvende groote werkloosheid en braakliggen van kapitaalgoederen. Daarentegen zou een stabiele voortgang van het behoeftenverzorgingsproces op een zoo efficient mogelijke wijze, evenwicht van productievermogen en markt, wel mogelijk zijn bij concentratie van ondernemingsbezit en -beheer in één hand. Past men daarbij een decentralisatie in de uitvoering toe, zoodat men in breeder verband een figuur krijgt, waarin de deelen van het bedrijfsleven „plan-calculatorisch” in elkander grijpen, zooals de bedrijfsafdeelingen eener fabriek of de

deelen van een trust, dan zou de opperste autoriteit daardoor bestuurs-technisch in staat zijn de economische navigatie in te stellen op het plan, dat de geheele volkshuishouding omvat.

Voor zoover de argumentatie op economische gronden steunt, kan men naar onze meening, de voor- en nadeelen eener plan-economie tegen elkaar afwegende, niet zeggen, dat deze organisatievorm van het economische leven superieure resultaten afwerpt in vergelijking met de productiewijze, welke gedragen wordt door een geordend marktstelsel, zooals dat in de afgelopen jaren met name in de Vereenigde Staten, Engeland en Zweden tot ontwikkeling is gekomen. Het geheele betoog over beweerde of zelfs „bewezen” voorrangposities van bepaalde productievormen, dat in zoovele schakeeringen voorkomt, is tamelijk nutteloos, aangezien het werkelijk overtuigende bewijs langs economisch-feitelijken weg niet geleverd kan worden.

Het Russische experiment, de eenige plan-economie, waarover wij als ervaringsfeit beschikken en dat men zoo gaarne aanhaalt, vormt, naar ieder zal inzien, voor West-Europeesche volkshuishoudingen geen bruikbaren maatstaf. Bovendien is bekend, dat het plan-regiem in genoemd land niet heeft kunnen voorkomen, dat zich herhaaldelijk gevallen van nijpende schaarschte aan goederen en zelfs situaties van hongersnood hebben voorgedaan. En wanneer men naar staten kijkt, waar de plan-economie weliswaar veel minder integraal wordt toegepast, als Duitschland en Italië, dan moet men ook daar vaststellen, dat in geen van beide landen het behoeftenverzorgingsproces het peil heeft bereikt van vergelijkbare „full employment”-perioden, gedurende het tijdperk van het pré-totalitaire regiem. Laatstgenoemde vergelijking valt evenwel weer ten voordeele van het plan-systeem uit, wanneer men bedenkt, dat dit in het algemeen, tengevolge van de grootere mate van organisatorische beheersching, waartoe het in staat is, een stabielere grondslag voor een volledig bezet productieapparaat weet te scheppen, m.a.w. het volume der werkgelegenheid een zekere mate van conjunctureele immuniteit weet te geven. Geheel in orde is dit nog niet, want hoewel de arbeid in zichzelf een goed van hoge moreele waarde is, gaat het er tevens om, of de totale arbeid van een volk doelmatig en volgens economische criteria is geëmployeerd.

Kan men, zooals hiervoor betoogd werd, het economisch

bewijs voor de superioriteit eener plan-economie niet leveren, zoo ligt, van een moreel oogpunt uit beschouwd, het geval anders. Een dergelijk economisch systeem toch loopt in zijn extreme vormen gevaar, dat het de individualiteit te veel verdringt. In een dergelijk systeem wordt als zoodanig geheel onvoldoende rekening gehouden met het enorme cultureele verlies, gelegen in het feit, dat regelingen van dezen aard de natuurlijke onafhankelijke en zelfstandige rechten der menschelijke persoonlijkheid in algeheele of althans groote afhankelijkheid brengen van de gemeenschap. Zoo komt men er gemakkelijk toe de logica van het plan en zijn executie als een doel in zichzelf te zien en daarnaar af te meten, welke mate van economische vrijheid nog toelaatbaar is. In feite lijkt dit een soortgelijke omkeering van de doelorde als in de leer van het autonome individu van de liberale economie. Een dergelijke met de natuur strijdige orde manifesteert haar onnatuurlijkheid in een onmatigen druk van bovenaf en heeft haar kenmerk in de aanwezigheid van een sterk machts- en dwangmotief. Hoewel plan-economie in den gestelden of gemitigeerden vorm onder zeer uitzonderlijke omstandigheden wellicht de betere oplossing kan blijken (bestrijding eener acute crisis, oorlogseconomie) is zij, volkomen in strijd zijnde met de subsidiariteitsgedachte, voor normale tijden een te verwerpen oplossing.

Nochtans is het nuttig na te gaan, welke mogelijkheden tusschen de beide extreme vormen van een „*homme économique*” en een „*état économique*” overblijven, teneinde aan het economisch systeem als geheel een zekere stabiliteit en planmatigheid te geven.

In het bovenstaande werd al tot uitdrukking gebracht, dat, door het middel van onderlinge samenwerking in het bedrijfsleven op grondslag van privaatbezit en bedrijfsvrijheid, zulke mogelijkheden ook aan een niet tot een centraal plan voor de geheele volkshuishouding geïntegreerd corporatief systeem open staan. Bovendien, en dit is van groote beteekenis, zal het richten en het coördineeren van de verschillende productieve krachten en belangen op het algemeene welzijn voor den staat, die zich aldus op zijn eigenlijke taak kan terugtrekken, in een maatschappij met corporatieve structuur gemakkelijker zijn en zal daar meer resultaat van mogen worden verwacht. Hieruit blijkt al, dat de staat zich niet zal

mogen bepalen tot het geven van sanctie aan de in corporatief verband ontstane bedrijfsregelingen, noch zich zal mogen beperken tot het bestrijden van het groepsegoïsme, waarin de bedrijfsgenooten misschien zouden vervallen, doch hij zal in het belang der economische stabiliteit van de geheele volkshuishouding en haar corporaties een krachtige nationale economische politiek moeten voeren.

Een dergelijke zorg zal vooral in tijden van depressie noodig zijn. In verschillende landen, die hiertoe overgingen, heeft in de afgelopen jaren de actieve monetaire en economische overheidspolitiek goede resultaten afgeworpen. Zonder in een beschouwing te treden over de gebezigde techniek en over de goede en slechte ervaringen bij het voeren van een nationale conjunctuurpolitiek opgedaan, staat het vast, dat hiermede een zekere stabiliteit en behoud van werkgelegenheid kan worden verkregen. Het is bovendien te verwachten, dat de middelen tot interventie in het conjunctuurverloop voortdurend beter en betrouwbaarder zullen worden. De beperkingen, welke een klein en internationaal georiënteerd land als Nederland zich ten aanzien van keuze en gebruik dier middelen zal moeten opleggen, zijn echter reëel. In samenwerking evenwel met de conjunctuurpolitiek van andere landen, met betere natuurlijke voorwaarden voor een stabiliserende politiek, kunnen deze beperkingen voor een gedeelte worden opgeheven.

In het bovenstaande is getracht in groote lijnen de economische functie van de corporatie aan te geven. Daarbij werd aan het stabiliseerend en een nationaal evenwicht scheppend optreden van den staat als noodzakelijk sluitstuk eener corporatieve orde een essentiële plaats ingeruimd. Een ver in details vooruitloopen op wat, naar katholieke opvatting, zich in geleidelijken groei moet voltrekken, is wetenschappelijk niet mogelijk en leidt gemakkelijk tot vage en louter ideologische toekomstschilderingen. In werkelijkheid zullen de economische vraagstukken, niet het minst onder invloed van de vormgevende politieke krachten, zich voortdurend wijzigen en daarmede wisselt ook de concrete inhoud, welke men aan de corporaties behoort te geven.